

ספר

העירוב

מבאר דיני העירוב בקצרה
ובהמחשת תמונות

חובר בס"ד

ע"י

יחיאל מיכל שטרן

רב ומו"ץ בשכונת עזרת תורה

ירושלים

ירושלים שנת תש"פ

ברכת מרן שר התורה
הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

בס"ד

כ"ו אייר מ"א למטמונים תש"פ

ידידי הגאון הגדול ר' מיכל שטרן שליט"א מגדולי המחברים
בדורנו חיבר עשרות ספרים וגם לי היה בס"ד תועלת גדולה
מהם.

ועתה מוציא לאור ספר העידוב, ואף שאני נמנע מלכתוב
המלצות ובפרט בהלכה, מ"מ אברך שיזכה המחבר שליט"א
לחבר עוד הרבה ספרים מתוך נחת ובריאות.

חיים קניבסקי

הקדמה

בפני יהושע (שבת דף פז, ב) כתב נראה דעיקר שכר ועונש בשמירת שבת ומלאכה היינו לענין הוצאה שצריך זהירות ושמירה יתירה כדאמרינן בפ"ק (דף יב, א) גבי חייב אדם למשמש בבגדיו ע"ש ואמר רב יוסף הלכתא רבתא לשבתא.

אחד משלשה דברים שצריך להזהיר בבית הוא 'ערבתם', ובמדרש שכל טוב (שמות פרשת בשלח פרק טז) הובא 'ורבותינו דרשו והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו. את אשר יאכלו לא נאמר, אלא את אשר יביאו, כלומר יכינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורות וצורות פתחים ועירובים ושיתופים להתיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות'.

הלכות עירובין הוא אחד משלשה המסכתות הקשות בש"ס כמובא כבר ברעיא מהימנא (ר"פ כי תצא דף רע"ו ריש ע"א) כתיב ביה במשיח עני ורוכב על החמור עניי איהו תמן בסימן עירובין נדה יבמות ושאר מתניתין בכלל.

כדי לקרב להבין מקצת מהלכות אלו חיברתי ספר זה עם תמונות להמחיש בפני הלומד להבין הלכות אלו.

ועלי להודות להגאון רבי מאיר רוזנר שליט"א שסייע בידי הרבה, וכן להרה"ג רבי יואל שילה שליט"א שהכניסני לעולם תורת העירוב למעשה וגם סייע בידי להשיג מקצת תמונות לצורך זה.

ספר זה חיברתי בתקופת מגפת הקורונה ל"ע, ובגלל הבדידות התאפשר לי להוציא הספר בזמן קצר ביותר, ותפלה להשי"ת אע"פ שעמלתי עליו ברשות היחיד יזכה שיתקבל בזמן ההוצאה לרשות

המהרי"ל (במנהגים הלכות חג הסוכות אות ז) כתב וז"ל אמר מהר"י סגל שהוא שאל מגדול אחד אמאי האריך רש"י ושאר פוסקים במסכת סוכה ועירובין יותר מבשום מסכתא והשיב לו לפי שדיניהם החוקים מדעת הבריות כגון גוד אסיק גוד אחית ודין לבוד ודופן עקומה ולחי וקורה שמתירין את המבוי והרבה כה"ג אשר קשה לדעת סברתם ולהכי חזרו הפרשנים להבינם ולהשכילם לכל'.

ובזה נבין מה שאמרו חז"ל (יבמות מז, ב) גר שבא להתגייר שואלין אותו מקצת שאלות ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו וילפינן לה מדאמרה נעמי לרות אסיר לן תתום שבת והשיבה רות באשר תלכי אלך וכו' וצריך להבין מה ראתה נעמי לשואלה דוקא על מצוה זו של עירוב יותר משאר מצוות.

וראיתי מבארים שהרי עיקר ענין הגירות הוא שיהיה הגר מוכן לבטל דעתו לדעת התורה וחכמיה בהתבטלות מוחלטת ועל כן בחרה נעמי לשואלה דוקא על מצוות עירוב שהוא החוקה מדעת הבריות וכמו שפירש שם המהרש"א דהליכה מחוץ לתחום לא מחזי כמלאכה כדי לבחון אם אכן מוכנה לבטל דעתה לדברי חכמים גם בדבר שאינו מתיישב על הלב.

הרבים, ומיותר לומר שאינו להכריע למעשה רק לקרב ולהבין הענין שהמון העם יתקרבו לנושא קשה כזה.

תפלה להשי"ת שבזכות שמירת טילטול כדין בשבת במהרה נתעורר כולנו יחד ונצא מהבדידות לקראת הגאולה המיוחלת. ונזכה לנבואות ירמיהו שאמר לישראל 'כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת וכתוב בתריה ובאו בשערי העיר הזאת מלכים ושרים וגו' וישבה העיר הזאת לעולם'.

התודה והברכה

הנני להודות בזה מקרב לב לידידי רבי ישראל אשר וויספיש שליט"א שמסייע בידי לעצב ולעמד את כל הספרים, ובמיוחד עלי להודות לו על עיצוב ספר זה שממש עמל וטרח ויגע ללא ליאות בעבודתו בספר זה.

ואברכהו שיזכה לגדל כל בניו ובנותיו לתורה ויראת שמים כשאיפתו האמיתית, מתוך מנוחת הנפש, ויראה מהם נחת קודש.

פרק א' רשות הרבים

כביש שרחבו ט"ז אמה הוא רשות הרבים, ושיעורו להגר"ח נאה 7.68 מטר [וראוי להחמיר 7.52 מטר (חשט חומרת אמות עצבות)] ולמדוהו מרוחב העגלות שנשאו את קרשי המשכן שהיה ט"ז אמה.

כיום רוב הכבישים יש להם שיעור של ט"ז אמה.

גם כשהוא קרוב לט"ז אמה הוי רה"ר כדמשמע ברשב"ם (ב"ב פ"ג, ג, ד"ה בעי ר"א) דס"ל דאף דלא הוי ט"ז בשלימות נמי הוי רה"ר ולא בעינן שלימות (וראה חכמת שלמה שמה, ז).

גם המדרכות נכנסות בחשבון הט"ז אמה שכולו נחשב כמעבר לרבים (כך משמע מדברי שו"ת שביתת יו"ט סי' ה' שצוין ע"י הרעק"א בגליון השו"ע סי' שמה ס"ז ואגרות משה ח"ה סי' כ"ח ענף ג' אות ח).

דעה הראשונה שהובא בשו"ע (סימן שמה סעף ח) הוא דלא בעינן שישים ריבוא לרה"ר וכ"כ המהרש"ל והמשאת בנימין וכ"כ הגאון יעקב בשם הגר"א.

דעה שניה הובא בשו"ע 'ויש אומרים שכל שאין שישים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים'.

ורוב הפוסקים נקטו שא"צ שיהלכו ממש בכל יום אלא סגי שהרה"ר משמשת לסי ריבוא ואינו רק לכל יום.

ובביאור הלכה לאחר שהביא רוב הראשונים דס"ל שלא בעינן שישים ריבוא לרה"ר הוסיף וגם דידוע שגזרו חז"ל לענין תקיעת שופר בשבת וביטלו מ"ע דאורייתא לכלל ישראל כדי שלא יבוא לידי חילול שבת שיביא את השופר לחכם שילמדנו ואם בעינן שישים ריבוא לרה"ר שזהו

גובה ב' הקנים בשווה

המשנה ברורה (בסי"ק ס') הביא שהמגן אברהם כתב שאפי' אם שני הקנים שבצדדים לא שוים בגבהם והקנה העליון מונח בשיפוע מהני. אכן הגרעק"א מסופק אם כשהוא משופע הרבה אם מהני דיתכן שהוי כפתחי שמאי אך באופן שהקנה העליון מונח ישר רק שהקנים שמתתתיו לא שוים בגובהם ודאי מהני דאמרינן גוד אסיק על הקנה הנמוך והוי כמו שנמשך עד לקנה שעל גביהם.

כדי שלא יהיה מצב של חוט ההולך בשיפוע עדיף ששני הקורות יהיו שוים מלבד במקום שהקרקע עשויה בשיפוע ואז החוט ילך גם בשיפוע בזה יכול לעשות קורה אחת קצרה ויעמידה במקום הגבוה וקורה אחת ארוכה יותר יניחנה במקום הנמוך.

נשאר ב' דברים משלמה המלך

החתם סופר טבאר מה שאמרו בסנהדרין (כג.) שמתחילה מלך שלמה על כל העולם כולו ולבסוף כשהדיחו אשמדאי ממלכותו לא מלך אלא על מקלו וטעה מקלו חסו על תקנת עירובין לחי וקורה. נגדו דהיינו מקידה ששותים בו מים חיים על נשילת ידים כי שני דברים אלו נשמר מכל מלכותו.

גובה שווה בשני עמודים

פרק יד: דלתות

ואולי יהיה ני"מ לפי"ז לכמה זמן סגי שהדלת תהיה נעולה לשיטת רש"י שהוא 'כבית' אי"כ יצטרכו שיהיה נעול כל הלילה, וכלשונו 'אלמא נעילת דלתות בעינן בכל לילה', משאי"כ להרשב"א שהוא רק למנוע הילוך רבים אפשר דסגי בזמן מועט יותר.

כתב המחבר דיש אומרים אע"פ שאינן ננעלות אבל צריך שיהיו ראויות לינעל ע"ש וכתב השו"ע הרב דיש להחמיר כסברא הראשונה אע"פ שהעיקר כסברא האחרונה (ועי' מ"ב סק"ח ושעה"צ אות ט').

נחלקו הראשונים איזה רחובות מוגדרים כרשות הרבים בשו"ע (סימן שמ"ה סעיף ז') הובא דעה אחת שכל רחוב שרחבו ט"ז אמה (8 מטר להגרי"ח נאה 9,60 להחזו"א) והוא מפולש (שיש להם יציאה מצד השני) דינו כרשות הרבים ואי אפשר לערבו ע"י צורת הפתח, אלא ע"י דלתות. דעה שניה רש"י ועוד שרק אם עוברים בו שישים ריבוא הוא רשות הרבים ולפי"ז רוב הרחובות שלנו אינם רשות הרבים ואפשר לערבם בצורת הפתח.

לדעת השו"ע שפסק כדעה ראשונה ממילא אין היתר של צורת הפתח רק ע"י דלתות. אמנם המשנ"ב (סימן שמ"ה ס"ק כ"ג וביאור הלכה ס"ה שס"ד) כתב שאין למחות ביד המקילים אבל בעל נפש ראוי שיחמיר לעצמו כיון שזה ספק בדאורייתא.

בביאור הלכה שם צידד סברא להקל שי"ל שסומכים על עוד צידוף שלשית הרמב"ם אף אם יש רשות הרבים מ"מ כשעושים עירוב כבר אינו דאורייתא דכל מה שהעירוב לא מבטל דין רשות הרבים אלא ע"י דלתות הוא מדרבנן ולכן כלפי הדרבנן הקלו כשיטות שאין רשות הרבים.

בשו"ע שם הביא דעת הרמב"ם בשם י"א שמספיק שהדלתות ראויות להינעל וא"צ לנעול אותם בפועל אבל רש"י כתב שננעלות בלילה היינו שצריך נעילת הדלתות בכל לילה.

ובדין זה שהרמב"ם ס"ל שגם בראוי לנעול סגי, מצאתי במאמר שחשבתי שכל שראויות לינעל רבים סבורים שהם ננעלות ואין בוקעין בהן וממילא הדלתות ננעלות.

דלת ושער בשכונת מטרסדורף